

بررسی اثر محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی بر سرزندگی در بین افراد

روح اله میریان دولیسان

کارشناس ارشد معماری دانشگاه غیرانتفاعی روزه زنجان

چکیده

سرزندگی یکی از مؤلفه‌های سازنده کیفیت طراحی شهری یک محیط است. به گفته سقراط در قرن پنجم قبل از میلاد، هدف اصلی از ایجاد شهر، تأمین نشاط و خوشبختی شهروندان است. راهبرد رشد هوشمند تلاش بر شکل‌دهی مجدد شهرها و هدایت آن‌ها به سوی اجتماع توانمند با دسترسی به محیط‌زیست مطلوب، ارتقای سیستم حمل‌ونقل یکپارچه شهر، تراکم و فشردگی شهرها و اختلاط کاربری‌ها را دارد. محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی نقش حیاتی در افزایش کیفیت محیط و سرزندگی در بین افراد دارد، بهبود وضعیت سرزندگی در بین افراد از طریق افزایش سرزندگی در فضا انجام می‌شود؛ بنابراین می‌توان سرزندگی را جزئی جدایی‌ناپذیر از یک فضای مطلوب دانست که در صدد انتقال حس نشاط به مخاطبان است. هدف این پژوهش بررسی اثر محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی بر سرزندگی در بین افراد است. روش تحقیق حاضر توصیفی - تحلیلی می‌باشد. با استفاده از روش پیمایشی پرسشنامه‌ای با ۵۱ گویه بین ۲۵۰ نفر توزیع گردید. واکاوی حوزه نظری پژوهش‌های انجام شده در قلمرو به اثر محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی بر سرزندگی در بین افراد می‌پردازد، با توجه به اینکه سرزندگی در فضاها، فرهنگ‌ها و جوامع مختلف می‌تواند معانی و عوامل متفاوتی داشته باشد، تلاش شده است که جمع‌بندی نظری در حوزه عوامل با توجه به انواع مختلف فضاهای اجتماع‌پذیر در تحلیل‌ها انجام شود. نتایج حاصل از تحلیل و بررسی داده‌های جمع‌آوری شده برای سرزندگی افراد در محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی و حضورپذیری با توجه به میانگین رتبه‌ها و به ترتیب اهمیت عبارتند از: ۱- تنوع فعالیتی و کالبدی؛ ۲- سهولت دسترسی؛ ۳- حس هویت و تعلق؛ ۴- ارتباطات اجتماعی؛ ۵- کیفیت طراحی؛ ۶- خلاقیت و نوآوری؛ ۷- بهداشت و محیط‌زیست؛ ۸- ایمنی و امنیت؛ ۹- تسهیلات رفاهی؛ ۱۰- سازگاری و هماهنگی.

واژه‌های کلیدی: سرزندگی، محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی، حضورپذیری.

مقدمه

ارتقای قرارگاه‌های رفتاری به‌عنوان یکی از مولفه‌هایی که برای تعاملات اجتماعی افراد در محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی مؤثر واقع می‌شود، مورد توجه قرار نمی‌گیرد؛ لذا ارائه راهکارهای علمی و عملی جهت ارتقای سرزندگی در بین افراد فضاهای شهری ضروری است (ونگ^۱، ۲۰۲۴). زندگی مدرن شهری و افزایش شتابان شهرنشینی، منجر به کاهش ارتباط و تعامل اجتماعی شهروندان و بی تفاوتی و غفلت از فضاهای شهری و عرصه‌های عمومی برای حضور عموم مردم شده است. علاوه بر این توسعه نامتعادل شهرها و احداث بزرگراه‌ها و اتوبان‌ها در ابتدا به منظور برقراری ارتباط بین ناحیه‌ای، ایجاد شده بودند، اما بلافاصله چگونگی عبور و مرور و ارتباط آن‌ها در شهرها مسأله‌ساز شدند، و بطور کلی ساختار شهرها را دگرگون ساخته و ارتباط با محیط طبیعی را گسیخته و پراکنده کردند. یکی از عواقب این گسیختگی کالبدی فضاهای شهری، به وجود آمدن بسترهای آسیب‌دیده و زمین‌های طبیعی رها شده در اطراف بزرگراه‌ها است، که موجب سست شدن تعادل اجتماعی - اقتصادی اینگونه مناطق شهری و بروز مشکلات زیست-محیطی و آسیب‌های اجتماعی شده است (جین و همکاران^۲، ۲۰۲۴). بنابراین توجه به بسترهای عمومی شهری و احیا و سامان‌دهی اینگونه مناطق در جهت توسعه پایدار شهرها، امری ضروری و قابل اهمیت است.

با توجه به نظر متخصصان، حضور پررنگ انسان‌ها در هر مکان بیانگر حس سرزندگی و نشاط آن فضا به‌شمار می‌رود؛ بنابراین سه مؤلفه کالبدی، اجتماعی و زیست‌محیطی از عوامل جذب‌کننده مخاطبان به فضاهای زیستی است. رشد چشمگیر شهرنشینی و مهاجرت گسترده از مناطق مختلف به حاشیه شهرها طی دو دهه گذشته، هر روز مشکلات و معضلات متعددی را به وجود آورده که این مسائل باعث شده تا زندگی در شهرها، بیش از پیش سخت شود. ریشه بسیاری از مشکلات روحی ساکنین شهرهای امروزی را باید در ساختار شهرها جستجو کرد، در عصر حاضر مشکلاتی ناشی از نوسانات روحی و روانی زندگی ماشینی هزینه‌های مادی و معنوی بسیاری را برای جامعه در پی خواهد داشت، که وجود نشاط اجتماعی در شهرها می‌تواند این مشکلات روحی روانی را به حداقل برساند. (علی اکبر غفاریان، ۱۳۹۴).

محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی مجموعه‌های زیستی و کانونی مناسب برای ظهور تنوع رفتاری هستند، تراز موفقیت در هر فضای زیستی را می‌توان از میزان استمرار حضور افراد در آن فضا مورد سنجش قرار داد، از آنجا که میزان سرزندگی افراد با بهبود کیفیت زندگی آن‌ها رابطه مستقیمی دارد؛ پرداختن به این موضوع از اهمیت زیادی برخوردار است (گومز وارو و همکاران^۳، ۲۰۲۴).

این که میزان نشاط اجتماعی در جامعه ما در مجموع در حد متوسط بوده است، در حالی است که امروزه نشاط اجتماعی یکی از مؤلفه‌های اصلی رفاه و بهزیستی و یکی از شاخص‌های توسعه به شمار رفته و نقش بسیار مهمی در سلامت و پویایی اجتماعی ایفا می‌کند. حضور پررنگ انسان‌ها در هر مکان بیانگر حس سرزندگی و نشاط آن فضا به‌شمار می‌رود؛ بنابراین سه مؤلفه کالبدی، اجتماعی و زیست‌محیطی از عوامل جذب‌کننده مخاطبان به فضاهای زیستی است؛ با بررسی حس سرزندگی در محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی می‌توان به خوبی آسیب‌شناسی کرد و زمینه لازم برای بهبود کیفیت محیط زندگی را به دست آورد (لیو و همکاران^۴، ۲۰۲۴).

¹ Wang, Y.

² Jin, A., Ge, Y., & Zhang, S.

³ Gómez-Varo, I., Delclòs-Alió, X., Miralles-Guasch, C., & Marquet, O.

⁴ Liu, S., Long, Y., Zhang, L., Yang, J., & Dong, W.

امروزه با افزایش جمعیت شهرها به ویژه قشر جوان و نوجوان، وجود فضاهایی سرزنده برای فعالیت‌های اجتماعی و پرکردن اوقات فراغت آن‌ها اهمیت بسیاری یافته است. امروزه شاهد آن هستیم که فضاهای شهری موجود در شهرها فاقد جذابیت و کارایی لازم برای فعالیت‌ها و روابط اجتماعی سالم برای جوانان است و در نتیجه کیفیت زندگی این قشر رو به پایین است. مناسب سازی و طراحی فضاهای همگانی و ورزشی و تفریحی متنوع و پاسخگوی نیازهای این قشر نقش اساسی در خلق محیط شهری سرزنده و همچنین تضمین سلامت روانی و جسمی و به طور کلی ارتقای کیفیت زندگی شهروندان جامعه خواهد داشت.

اهداف تحقیق

هدف اصلی این تحقیق، بررسی اثر محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی بر سرزندگی در بین افراد می‌باشد.

فرضیه‌های تحقیق

محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی بر سرزندگی در بین افراد موثر است.

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ طبقه بندی بر حسب هدف، پژوهشی کاربردی بوده و از نظر طبقه بندی بر مبنای پژوهش از نوع کمی بوده و روش پژوهش به صورت توصیفی - تحلیلی می‌باشد.

بدین گونه که برای استخراج اطلاعات مؤلفه‌های مؤثر بر ارتقاء سرزندگی در فضاهای عمومی شهری، از مطالعات کتابخانه‌ای و نیز تحقیقات میدانی استفاده شده است و سپس با توجه به اهداف پژوهش پرسشنامه‌ای تدوین شده و به جمع‌آوری اطلاعات پرداخته شده است.

روش گردآوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز، ابتدا از روش کتابخانه‌ای و مطالعات اسنادی استفاده شده که بر این اساس، مبانی نظری و ادبیات پژوهش از کتب و مجلات تخصصی فارسی و لاتین گردآوری و از روش میدانی استفاده گردید.

تعاریف نظری

سرزندگی: با توجه به تعاریف موجود از سرزندگی می‌توان تعریف عام سرزندگی را، قابلیت مکان برای تأمین تنوعی از فعالیت‌ها و استفاده کنندگان (با پیش زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) با هدف تنوع تجربیات و تعاملات اجتماعی به گونه‌ای که امنیت، برابری و راحتی را برای همه استفاده کنندگان فراهم آورد؛ در نظر گرفت. سرزندگی عاملی است که در نتیجه‌ی جذابیت فضاها و رضایت شهروندان حاصل می‌شود که در نهایت منجر به ایجاد فضایی زیست پذیر می‌گردد. (احمدی مرند و بلیان اصل، ۲۰۱۵).

برای مفهوم سرزندگی، برابری گوناگونی در غرب وجود دارد که از آن‌ها می‌توان به livability, viability, vitality و liveliness اشاره نمود که البته به جز vitality، لغات دیگر بیشتر به مفهوم زیست پذیری و قابلیت زندگی هستند. در لغت نامه شهرسازی رابرت کوان سرزندگی و زیست‌پذیری در کنار هم آمده و اینگونه معنی شده است: (vitality and viability) ویژگی

مراکز شهرهای بزرگ و کوچک موفق است، سرزندگی شهر بازتاب سطح شلوغی آن در اوقات مختلف روز و در بخش‌های مختلف است، در صورتیکه زیست‌پذیری میزانی برای سنجش ظرفیت آن برای جذب سرمایه برای بقا بهبود و تطابق نیازهای متغیر است (خستو و سعیدی رضوانی، ۱۳۸۹).

اجتماع‌پذیری: یان گهل در تعریف فضاهای اجتماع‌پذیر شهری، بر دعوت‌کنندگی فضا بیش از سایر شاخصه‌های آن تاکید می‌کند و جذابیت یک شهر را با توجه به انبوه مردمی که در فضاهای همگانی آن گرد هم می‌آیند و وقت خودشان را در آنجا می‌گذرانند، مفهوم می‌بخشد، به زعم وی فضای شهری دعوت‌کننده، فضایی است که بتوانیم با هم‌شهری‌هایمان چهره به چهره دیدار کنیم و به طور مستقیم از راه حواسمان به تجربه اندوزی بپردازیم. جان لنگ نیز از فضاهای اجتماع‌پذیر تحت عنوان مکان‌های پذیرا یاد می‌کند و بر این باور است که چنین فضاهایی، محیط‌هایی هستند که بتوانند تجربه انسان را بهبود بخشند، دارای مقیاس انسانی بوده، بستر رفتارها و فعالیت‌های متنوعی باشد و توانایی و استطاعت پذیرش رفتارهای دلخواه شهروندان را داشته باشد.

سالمندان بخشی از شهروندان آسیب‌پذیر هر شهر به شمار می‌آیند و در صورتی که محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی برای سالمندان مناسب‌سازی شود، سایر اقشار جامعه نیز در رفاه بیشتری خواهند بود. زندگی این افراد با توجه به آغاز مرحله کهنسالی، دچار تغییرات بنیادین می‌شود، سالمندی دورانی است که کاهش توانایی‌های جسمی و از دست دادن امتیازها را به همراه دارد و در موارد زیادی با ضعف جسمانی و روانی همراه است (زینلیان و زرندی، ۲۰۱۶).

پیشینه تحقیق

حیدری تمرآبادی و همکاران در سال ۱۴۰۳ پژوهشی با عنوان "ارزیابی عناصر سرزندگی فضا در پیاده‌راه جهان‌شهر کرج" انجام دادند. حضور در فضاهای فیزیکی سرزنده و نشاط‌آور و تعاملات چهره‌به‌چهره برای سلامت روانی و اجتماعی شهروندانی که در شهرهای بزرگ زندگی می‌کنند، ضروری بوده و این یکی از هدف‌های احداث پیاده‌راه‌هاست. در پژوهش حاضر پیاده‌راه جهان‌شهر کرج از نظر شاخص‌های سرزندگی فضاهای عمومی ارزیابی شده است. روش این پژوهش توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر داده‌های مشاهده‌ای و پیمایشی است. ابزار مشاهده، سیاهه ارزیابی و ابزار پیمایش پرسشنامه بوده است. نمونه آماری متشکل از ۲۷۰ نفر از استفاده‌کنندگان فضا بوده است که به‌طور تصادفی در زمان‌های مختلف برگزیده شده‌اند. تحلیل داده‌ها در نرم‌افزار EXCEL و با اجرای یک مدل ابداعی انجام شده است. یافته‌ها نشان داد که به‌طور کلی سرزندگی فضای مطالعه‌شده در سطح خوب و در رقم ۴/۶۶۶ (از دامنه ارزیابی ۵-۰) قرار دارد. پیاده‌راه جهان‌شهر بیشتر به لحاظ شاخص‌های بُعد اجتماعی مثل مشاهده نمادهای فرهنگی، برگزاری جشنواره و آیین‌های جذب‌کننده مردم به فضا، وجود عناصر جذاب برای کودکان با کاستی روبه‌روست. درمقابل، قوت بیشتر مربوط به شاخص‌های بُعد اقتصادی چون کسب‌وکارهای جذب‌کننده خانوارها برای تفریح و گذراندن اوقات فراغت، تنوع کاربری‌های اوقات فراغت و پر جنب‌وجوش بودن لبه‌هاست که شایسته است برای ارتقا سرزندگی فضا، حفاظت و توسعه فضای سبز، متناسب‌سازی بیشتر فضا برای حضور کودکان، تقویت و غنی‌سازی نمادها و عناصر هویتی و فرهنگی، تعبیه سرویس‌های بهداشتی در جای‌جای مسیر و دسترسی مطلوب به بانک و خدمات ضروری آن بیشتر توجه شود.

جلیلی صدرآباد (۱۴۰۳) پژوهش خود را پیرامون "بررسی پیشران‌ها و عوامل موثر بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در فضاهای عمومی شهری (نمونه مطالعاتی: منطقه ۱۰ شهرداری تهران)" منتشر کردند. قابلیت جذب مردم توسط فضاهای عمومی سبب شده تا از این گونه فضاها بعنوان ظرفی برای شکلگیری سرمایه اجتماعی یاد شود، همچنین ارتباط دو سویه فضاهای عمومی شهری و

⁵ Zeinalian, Leila & Zarandi, Mohammad.

تعاملات اجتماعی انکار ناپذیر است و فضاهای عمومی منجر به شکلگیری تعاملات اجتماعی شده و وجود تعاملات اجتماعی موجب موفقیت فضاهای عمومی میگردد، این مسئله خود اهمیت فضاهای عمومی موفق را دوچندان میکند. در همین راستا، این پژوهش کاربردی با راهبرد توصیفی-پیمایشی به بررسی عوامل موثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی و شناسایی پیشرانهای کلیدی موثر بر آن‌ها در فضاهای عمومی شهری منطقه ۱۰ شهرداری تهران میپردازد که در آن مفاهیم مرتبط با فضاهای شهری و تعاملات اجتماعی بررسی و عوامل موثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی در فضاهای عمومی در ۴ بعد عملکرد و فعالیت، کیفیات کالبدی-فضایی، زیست محیطی، معنایی و در ۱۲ مولفه و ۶۰ شاخص طبقه بندی میشوند. این شاخصها با توجه به نمونه موردی خاص شده و پس از آن با تکنیک دلفی و روش تحلیل اثرات متقابل و نرم افزار میک مک، ۱۰ پیشران کلیدی زمین بازی و مکان اوقات فراغت کودکان، مجموعه های تفریحی و اوقات فراغت، فضاهای مکث و نشستن، وجود افراد در گروه ها و رده های سنی و جنسی مختلف و میزان پاسخگویی به حضور آنان، وجود مبلمان مناسب جهت نشستن و گفت و گو، دسترسی به مسیرهای پیاده و دوچرخه، وجود کاربریها و فعالیتهای متنوع شبانه روزی، خاطره انگیزی و تجربه های به یاد ماندنی، وجود دسترسی و امکانات و مبلمان مخصوص پیاده، توجه به اقلیم امکان استراحت و آسایش معرفی میگردند. سپس دسته های ۵ گانه فضاهای عمومی منطقه؛ بوستان واحد همسایگی، محله ای، ناحیه و منطقه ای، فضاهای مذهبی و راسته تجاری طبق روش لیبرت، امتیازدهی شده که میتوان گفت با وجود کمبودهای کمی و کیفی موجود، اما بوستانهای ناحیه و منطقه ای نسبت به سایر فضاهای شهری منطقه وضعیت بهتری در راستای ارتقای تعاملات اجتماعی دارند.

دویران (۱۴۰۳) مقاله خود را با عنوان " اثر تعاملی بازار سیار شبانه در توسعه اقتصاد شهری (مطالعه موردی: خردهفروشان شبانه بافت مرکزی شهری زنجان)" به چاپ رسانید. بازار سیار شبانه شهری بازاری است مبتنی بر ساختار اقتصاد غیررسمی که توسط دستفروشان در فضاهای پرتحرک شکل گرفته است و در تعامل با فضا خود را توسعه می دهد. ماهیت این بازار مبتنی بر اقتصاد خردهفروشی است و بررسی اثرات آن در توسعه اقتصاد شهری اهمیت و ضرورت دارد. این پژوهش با هدف بررسی اثر تعاملی بین اقتصاد مبتنی بر خردهفروشی و کیفیت فضای شهری بافت مرکزی شهر زنجان تدوین یافته است. روش پژوهش از نوع کیفی مبتنی بر نظریه داده بنیاد است که با استفاده از روش استقرایی - تفسیری منطبق بر بنیان پدیدارشناسی تبیین شده است. جامعه آماری پژوهش فعالان اقتصادی (خردهفروشان) شبانه مستقر در بافت مرکزی شهری زنجان (پیاده راه خیابان امام و میدان انقلاب) هستند. روش گردآوری داده ها مشاهده و مصاحبه نیمه ساختاریافته است و حجم نمونه به شیوه اشباع داده ای ۲۱ فعال اقتصادی را شامل می شود. تجزیه و تحلیل داده ها با مدل زمینه گرا در قالب کدگذاری باز، کدگذاری محوری و انتخابی است؛ به طوری که با ساخت مفاهیم و مقوله ها، عوامل علی، زمینه ای، میانجی و راهبردی استخراج و شرایط پیامدی تبیین شدند. در نهایت، نتایج نهایی تحلیل ها در مدل پارادایمی ترسیم شد. یافته ها نشان می دهد تعامل بین کیفیت فضای شهر، حضور شهروندان و اقتصاد شبانه تعاملی چندسویه و اثرگذار بر یکدیگر است. شرایط پیامدی غیرفعال مانند رفتار قهرآمیز مدیریت شهری با فعالان، ضعف برنامه ریزی و سامان دهی، گسترش تدریجی، ظرفیت کنترل پذیری و رهاشدگی، کیفیت محیطی و حیات اجتماعی فضای شبانه را به تدریج دچار افت می کند. از سوی دیگر، همزیستی فعالان اقتصادی، حضور خانوادگی و گروهی شهروندان، کیفیت بخشی فضای محیطی بافت، حس تعلق مکان و فضا، پویا شدن فضای شبانه شهر، التقاط کار و فعالیت با گردش و تفریح شبانه به تعامل و وابستگی فضای شهر با بازار شبانه منجر شده است و ضمن توسعه اجتماعی، توسعه اقتصاد شهری را سبب ساز می شود.

اسماعیلی و همکاران در سال ۱۴۰۳ پژوهشی پیرامون " نقش مولفه های ادراکی-زیباشناختی مکان در سلامت روان ساکنان مطالعه موردی:مجمع های مسکونی شهرک تالار گرگان" انجام دادند. رشد شهرنشینی با افزایش اختلالات روانی همراه است و یکی از موضوعات مغفول در اکثر برنامه ها و طرح های مرتبط با محیط ، بحث زیبایی شناسی می باشد و کانون توجه بیشتر بر مباحث و عوامل کمی و به خصوص عوامل اقتصادی متمرکز شده است. مساله این پژوهش، بررسی سلامت روان ساکنین مجتمع های مسکونی با پیش فرض نقش زیبایی شناسی است. این پژوهش با هدف ارتقای سلامت روان ساکنین با توجه به نقش مولفه های زیبایی شناسی انجام شده است. تبیین مولفه ها و معیارهای سلامت روان و زیبایی شناسی و چگونگی تحقق آن در نمونه مورد پژوهش (شهرک تالار گرگان) سوالات پژوهش است. پژوهش میدانی از طریق نمونه گیری تصادفی در نمونه آماری (۳۰۱ نفر) و با استفاده از پرسشنامه طیف لیکرت، در نرم افزار SPSS تأیید شده، انجام گرفته است. نتایج مطالعات با استفاده از آزمون های توصیفی، میانگین، تی تک نمونه ای، همبستگی، رگرسیون و تحلیل مسیر در نرم افزار SPSS ارائه شده است. یافته ها نشان می دهد، بین دو متغیر زیبایی شناسی و سلامت روان رابطه معنادار منفی و همبستگی برقرار است و تنها دو متغیر جنسیت و مدت اقامت تاثیر مستقیم و منفی بر متغیر سلامت روان دارند. نتایج پژوهش و راهکارهای معماری جهت ارتقای سلامت روان ساکنین با توجه به ادراک ارائه گردیده است.

لیو و همکاران در سال ۲۰۲۵ به بررسی رابطه بین محیط ساخته شده و سرزندگی شهری با استفاده از داده های بزرگ پرداختند. امروزه نگاه به فضاهای به عنوان یک ضرورت اساسی در برنامه های توسعه شهری حکایت از باز تولید این فضا ها در تقویت وجه اجتماعی شهر دارد. در دهه های اخیر به دنبال گسترش بی رویه شهرها و اهمیت روزافزون اتومبیل ، توجه به فضاهای شهری کمتر شده که این امر سبب ایجاد محیط های کسل کننده در شهرها و کاهش سرزندگی فضا های شهری شده است . شهرنشینی به عنوان پدیده ای که در اثر تداخل جنبه های مختلف و ضروری زندگی مدرن، مظهر شبکه ای از روابط پیچیده اجتماعی شده است ، بستر و شکل دهنده بسیاری از چالش های اساسی در زندگی شهروندان نیز می باشد. معیارها و استانداردهای گوناگونی بر اساس ایده آلهای فرهنگی و اقلیمی هر کشور برای زندگی شهری وجود دارد. در این میان سرزندگی می تواند نقش موثری در ایجاد تصویر ذهنی شهروندان داشته باشد از این رو سرزندگی فضا های شهری یکی از مهم ترین دغدغه های دانش شهرسازی است . این پژوهش با هدف تاثیر سرزندگی بر فضاهای شهری تهیه شده است . این پژوهش با هدف تاثیر سرزندگی بر فضا های شهری تهیه شده است . روش گردآوری مطالب این پژوهش به صورت میدانی و کتابخانه ای بوده و با روش استقرائی به فشرده سازی آن ها از طریق طبقه بندی و سپس تجزیه و تحلیل پرداخته شده است . در آخر پیشنهاداتی در جهت ارتقای کیفی فضا های شهری با توجه ویژه به سرزندگی ارائه شده است.

دوئان و همکاران^۶ در سال ۲۰۲۵ پژوهشی پیرامون اثرات غیرخطی و آستانه ای محیط ساخته شده، وسایل نقلیه جاده ای و آلودگی هوا بر سرزندگی شهری. انجام دادند. با افزایش شهرنشینی، تولید وسایل نقلیه و افت کیفیت فضایی شهری، برنامه ریزی و طراحی شهری از مقیاسها و نیازهای شهروندان پیاده دور شده و در نتیجه شرایط حاکم بر نحوه زندگی امروزی و وابستگی شدید مردم و فعالیتهای آنها به وسایل نقلیه، مانع بزرگی برای اولویت دادن به نقش عابر پیاده و پیاده راه ها در شهرها و فضاهای شهری شده و تداوم چنین روندی از کیفیت فضای شهری کاسته شده است. از این رو تفکر پیاده راه سازی در شهرها با هدف زندگی بخشی و سرزندگی به خیابانها و میادین شهری ایجاد شد. احداث پیاده راه ها بعنوان یکی از راهبردهای اساسی در جهت

⁶ Doan, Q. C., Ma, J., Chen, S., & Zhang, X.

افزایش حضورپذیری و فعالیت شهرواندن و حیات هر روزه در فضاهای شهری در راستای ارتقا سرزندگی و پویایی شهرهای معاصر امری مهم و ضروری تلقی می شود. بر این اساس در این پژوهش به روش تحلیلی-توصیفی و از طریق مطالعات کتابخانه ای، ابتدا به تعریف مفاهیم پیاده راه شهری و سرزندگی میپردازد و در ادامه برخی از مولفه های موثر در پیاده راه ها که باعث سرزندگی، پویایی ارتباط شهروندان با یکدیگر در فضاهای شهری میشود بیان میگردد.

تحلیل آماری

یکی از پیش فرض های مربوط به طرح اندازه گیری تکراری، نرمال بودن توزیع داده ها است. به هر حال، موقعیت های زیادی وجود دارد که ممکن است داده ها توزیع نرمال نداشته باشند. در چنین وضعیت هایی و یا در موقعیت هایی که متغیر پاسخ (وابسته) به صورت رتبه ای اندازه گیری شده باشد از معادل ناپارمتری این تکنیک یعنی آزمون فریدمن استفاده می شود. این آزمون این گونه عمل می کند که ابتدا برای اندازه گیری های مربوط به هر متغیر یعنی در هر سطر به مشاهدات از کوچک به بزرگ، رتبه ای متناظر با آن ها را اختصاص می دهد. به عبارت دیگر به کوچکترین مقدار اندازه گیری هر مشاهده رتبه ی ۰ و به بزرگترین مشاهده، رتبه ای برابر با تعداد اندازه گیری ها را اختصاص می دهد. سپس در هر ستون مجموع این رتبه ها، بدست می آید و بر اساس آن ها آزمون فریدمن محاسبه می گردد. در ابتدا نتایج بدست آمده از نمونه گیری ثبت شد. حال بر اساس اهمیت پاسخ ها آن را از کم به زیاد رتبه گذاری کرده، سپس مجموع رتبه های افراد در سوالات مربوط به هر عامل تأثیرگذار بر سرزندگی را بدست آورده و آن را با تقسیم کردن بر تعداد سوالات آن عامل، معدل گیری می کنیم.

فرضیه تحقیق:

فرض صفر: محیط های اجتماع پذیر عمومی بر سرزندگی در بین افراد موثر است.

فرض مقابل: محیط های اجتماع پذیر عمومی بر سرزندگی در بین افراد اثر ندارد.

پیش فرض های آزمون فریدمن:

۱- متغیر پاسخ حداقل رتبه ای باشد.

۲- مشاهدات شامل نمونه ی تصادفی، مستقل از یکدیگرند.

بررسی پیش فرض نرمالیتی

برای هر عامل از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف نرمال بودن متغیرها را بررسی می کنیم. در صورتی نرمال بودن داده ها رد می شود که مقدار معنی داری آزمون از سطح معنی داری یعنی ۰/۰۵ کمتر یا برابر با آن شود (بهیودیان، ۱۳۹۲: ۲۰۶). خروجی آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در نرم افزار را در زیر مشاهده می کنید:

جدول ۱- آزمون کولموگروف-اسمیرنوف یک نمونه‌ای (نگارنده)

عامل	مقدار معنی‌داری
تنوع ظاهری	۰,۰۰۰
سهولت دسترسی	۰,۰۰۰
سازگاری	۰,۰۰۰
طراحی	۰,۰۰۰
بهداشت	۰,۰۰۰
تسهیلات رفاهی	۰,۰۰۰
امنیت	۰,۰۰۰
خلاقیت	۰,۰۰۰
حس هویت و تعلق	۰,۰۰۰
ارتباطات اجتماعی	۰,۰۰۶

همان‌طور که مشاهده می‌کنید مقادیر معنی‌داری از ۰/۰۵ کمتر است پیش داده‌ها به صورت نرمال توزیع نشده‌اند، لذا باید از روش‌های ناپارامتری استفاده کنیم زیر نرمال بودن داده‌ها پیش‌فرض بسیاری از آزمون‌های پارامتری می‌باشد. (افراد به صورت نرمال به سوالات پاسخ نداده‌اند).

یافته‌های تحلیلی

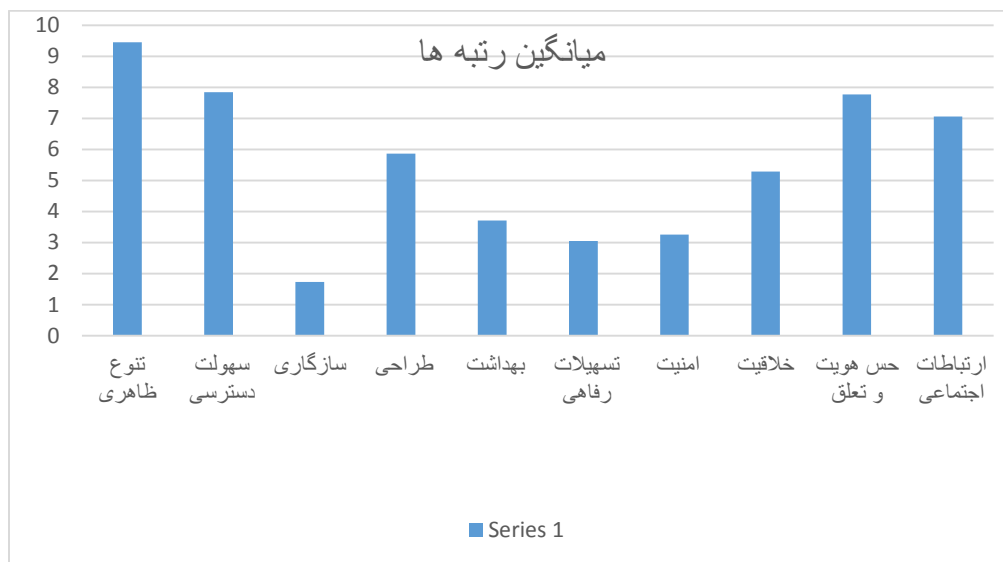
رتبه‌بندی عوامل سرزندگی

با توجه به مقدار معنی‌داری (۰,۰۰۰) که کمتر از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ در می‌یابیم که با اطمینان ۹۵٪، عوامل از اهمیت یکسانی در اثرگذاری محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی بر سرزندگی در بین افراد برخوردار نیستند. از مقدار میانگین رتبه‌ها می‌فهمیم که عامل تنوع ظاهری در افزایش اثرگذاری محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی بر سرزندگی در بین افراد از بیشترین میزان اهمیت برخوردار است و در مقابل، عامل سازگاری کمترین اهمیت را در بین عوامل به خود اختصاص داده است.

بطور کلی می‌توان عوامل موثر بر سرزندگی بترتیب اهمیت عبارتند از: ۱- تنوع فعالیتی و کالبدی؛ ۲- سهولت دسترسی؛ ۳- حس هویت و تعلق؛ ۴- ارتباطات اجتماعی؛ ۵- کیفیت طراحی؛ ۶- خلاقیت و نوآوری؛ ۷- بهداشت و محیط‌زیست؛ ۸- ایمنی و امنیت؛ ۹- تسهیلات رفاهی؛ ۱۰- سازگاری و هماهنگی.

جدول ۲- نتایج آزمون فریدمن (نگارنده)

مقدار معنی داری	درجه آزادی	مقدار کای-دو	میانگین رتبه-ها	عامل
۰,۰۰۰	۹	۱۵۴۰,۷۵۴	۹/۴۵	۱. تنوع فعالیت و کالبدی
			۷/۸۴	۲. سهولت دسترسی
			۷/۷۷	۳. هویت و حس تعلق
			۷/۰۶	۴. ارتباطات اجتماعی
			۵/۸۶	۵. کیفیت طراحی
			۵/۲۹	۶. خلاقیت (نوآوری)
			۳/۷۱	۷. بهداشت و محیط زیست
			۳/۲۵	۸. ایمنی و امنیت
			۳/۰۵	۹. تسهیلات رفاهی و خدماتی
			۱/۷۳	۱۰. سازگاری و هماهنگی

نمودار ۱- رتبه بندی آزمون فریدمن (نگارنده)

بطور کلی مطابق پژوهش‌های پیشین (دادپور، ۱۳۹۱؛ ایزدی و همکاران، ۱۳۹۱؛ لطیفی و همکاران، ۱۳۹۳؛ بازوندی، ۱۳۹۳؛ تبری و همکاران، ۱۳۹۳؛ پورمحمد و نژادستاری، ۱۳۹۰) که اکثراً تنوع کالبدی و سهولت دسترسی را جز عوامل اصلی سرزندگی دانسته‌اند، نتایج این تحقیق هم نشان داد که در محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی که مردم اکثراً برای گذران اوقات فراغت و استراحت به آن مراجعه می‌کنند، تنوع ظاهری، سهولت دسترسی، حس هویت و تعلق، ارتباطات اجتماعی، کیفیت طراحی، خلاقیت و نوآوری، بهداشت و محیط‌زیست، ایمنی و امنیت، تسهیلات رفاهی، سازگاری و هماهنگی از اهمیت بسزایی برخوردار است، و موجب حضور بیشتر مردم و افزایش سرزندگی در بین افراد می‌گردد.

در ادامه با توجه به نتایج مربوط به هر کدام از عوامل سرزندگی با رتبه‌بندی آزمون فریدمن برای مولفه‌های آن عامل بتفکیک در جدول جداگانه ارائه می‌شود.

جدول ۳- رتبه‌بندی مولفه‌های تنوع فعالیت و کالبدی

تنوع فعالیت و کالبدی	
میانگین رتبه‌ها	مولفه‌ها به ترتیب اولویت
۵/۲۶	۱) وجود فعالیت‌های مختلف خرده‌فروشی، اغذیه‌فروشی و دستفروش‌ها
۴/۶۱	۲) تنوع در شکل و مصالح به کار رفته در محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی
۴/۸۹	۳) تنوع رنگ‌ها در فضاها (استفاده از رنگ‌های شاد)

۴/۵۷	۴) فضاها و امکانات متنوع برای دوچرخه سواری، اسکیت سواری، بازی و سرگرمی و ...
۴/۰۹	۵) تنوع در فرم و نماها
۴/۲۷	۶) وجود مراکز خرید، رستوران، کافه
۵/۴۰	۷) وجود فضاهایی مختص به پیاده روی و دویدن
۲/۹۱	۸) تنوع در وجود مبلمان های مناسب

جدول ۴- رتبه بندی مولفه های سهولت دسترسی

سهولت دسترسی	
میانگین رتبه ها	مولفه ها به ترتیب اولویت
۳/۴۱	۱) مسیریابی آسان و سهولت دسترسی (ورودی و خروجی های مناسب برای دسترسی)
۲/۸۵	۲) امکان استفاده از وسایل نقلیه عمومی و دسترسی پیاده
۳/۰۸	۳) دسترسی راحت با خودرو شخصی
۳/۰۹	۴) دید بصری مناسب و نشانه های شاخص برای شناسایی مسیرها
۲/۵۸	۵) نظم و وجود سلسله مراتب در مسیرها و کاربریها

جدول ۵- رتبه بندی مولفه های سازگاری و هماهنگی

سازگاری و هماهنگی	
میانگین رتبه ها	مولفه ها به ترتیب اولویت
۱/۸۰	۱) سازگاری و هماهنگی با فضای شهری و محیط پیرامون
۲/۰۴	۲) محل قرارگیری مناسب در شهر و همجواری با دیگر مناطق
۲/۱۷	۳) فضاهای متناسب با الگوهای رفتاری جامعه (مناسب برای تمامی گروه های سنی و جنسی)

جدول ۶- رتبه‌بندی مولفه‌های کیفیت طراحی

کیفیت طراحی	
میانگین رتبه‌ها	مولفه‌ها به ترتیب اولویت
۲/۸۷	(۱) زیبایی و جذابیت محیط اجتماع‌پذیر عمومی
۳/۰۲	(۲) رعایت ابعاد و اندازه‌های متناسب با مقیاس انسان
۳/۱۴	(۳) دید و منظور مطلوب و مناظر زیبا (حضور درختان و دیگر عناصر طبیعی مانند آب)
۳/۳۷	(۴) کیفیت کفسازی و مصالح به کاررفته (وضعیت کیفی مبلمان و اثاثیه شهری)
۲/۶۰	(۵) وجود دسترسی بصری و فیزیکی مناسب به کاربری‌ها و مکان‌های مختلف در داخل

جدول ۷- رتبه‌بندی مولفه‌های بهداشت و محیط‌زیست

بهداشت و محیط‌زیست	
میانگین رتبه‌ها	مولفه‌ها به ترتیب اولویت
۲/۱۰	(۱) رفع نیازهای زیستی و رفاهی (سایبان، نیمکت، سطل زباله، توالت عمومی و ...)
۲/۵۱	(۲) بهره‌مندی از عناصر طبیعی و کیفیت فضای سبز
۲/۸۳	(۳) حفظ بهداشت و تمیز بودن محیط اجتماع‌پذیر عمومی
۲/۵۶	(۴) عدم وجود آلودگی صوتی ناشی از کاربری‌های مجاور در محیط

جدول ۸- رتبه‌بندی مولفه‌های تسهیلات خدماتی و رفاهی

تسهیلات خدماتی و رفاهی	
میانگین رتبه‌ها	مولفه‌ها به ترتیب اولویت
۲/۳۹	(۱) محیط دنج و آرام برای استراحت و رفاه

۲/۷۸	۲) تعبیه مکان‌ها و مسیرهای ویژه برای افراد سالخورده و سالمندان، افراد معلول و ...
۲/۳۸	۳) تعبیه پارکینگ مناسب برای انواع وسایل نقلیه، اتومبیل، موتور و دوچرخه و ...
۲/۴۶	۴) امکان استفاده در طول شبانه روز از اجتماع‌پذیر عمومی

جدول ۹- رتبه‌بندی مولفه‌های ایمنی و امنیت

تسهیلات ایمنی و امنیت	
میانگین رتبه‌ها	مولفه‌ها به ترتیب اولویت
۲/۹۸	۱) روشنایی مناسب در شب (نورپردازی شبانه)، عدم وجود فضاهای تاریک و پنهان
۲/۴۰	۲) ضرورت حضور ایستگاه پلیس در محیط اجتماع‌پذیر عمومی برای حفظ ایمنی و امنیت بیشتر
۲/۳۳	۳) وجود فعالیتهای شبانه‌روزی جهت برقراری امنیت شبانه در محیط اجتماع‌پذیر عمومی
۲/۲۹	۴) تأمین امنیت در محیط اجتماع‌پذیر عمومی از طریق پیدمان صحیح کاربری‌ها

جدول ۱۰- رتبه‌بندی مولفه‌های خلاقیت و نوآوری

خلاقیت و نوآوری	
میانگین رتبه‌ها	مولفه‌ها به ترتیب اولویت
۳/۰۳	۱) امکان استفاده آزادانه و به دلخواه از فضاهای مختلف محیط اجتماع‌پذیر عمومی
۳/۲۵	۲) داشتن حق انتخاب و بهره‌گیری از فرصت‌های انتخاب گوناگون
۳/۲۸	۳) نوآوری در محیط اجتماع‌پذیر عمومی از طریق ایجاد امکاناتی متنوع (امکان استفاده از وسایل نقلیه (دوچرخه) برای افراد، ایجاد محیط‌های آموزشی برای افزایش مهارت و خلاقیت کودکان و نوجوانان)
۲/۸۹	۴) جذابیت محیط از طریق استفاده از یادمان‌ها، پله‌ها و از طریق تحریک ادراک حسی

۲/۵۴	(۵) طراحی و احداث فضاهای چندمنظوره برای برگزاری مراسم مختلف
------	---

جدول ۱۱- رتبه‌بندی مولفه‌های هویت و حس تعلق

هویت و حس تعلق	
میانگین رتبه‌ها	مولفه‌ها به ترتیب اولویت
۳/۰۳	(۱) خاطره انگیز بودن فضا
۳/۰۹	(۲) منحصری‌فرد بودن محیط اجتماع‌پذیر عمومی به علت داشتن هویتی خاص
۳/۵۲	(۳) وجود فعالیتهای متنوع متناسب با فرهنگ غالب منطقه (عکاسی با لباس محلی و...)
۳/۷۷	(۴) استفاده از نمادها جهت معرفی بیشتر و بهتر فرهنگ منطقه (استفاده از آلاچیق ترکمن، استفاده از صنایع دستی در قالب المان و..)
۳/۹۰	(۵) وجود بناهای خاص تاریخی، مذهبی و..
۳/۶۹	(۶) نحوه مرمت و نگهداری از آثار و ابنیه تاریخی

جدول ۱۲- رتبه‌بندی مولفه‌های ارتباطات اجتماعی

ارتباطات اجتماعی	
میانگین رتبه‌ها	مولفه‌ها به ترتیب اولویت
۲/۷۴	(۱) رعایت حقوق شهروندی و احترام متقابل به دیگران
۲/۳۴	(۲) امکان برقراری تعاملات اجتماعی و مشارکت با سایر شهروندان در فعالیتهایی جمعی و گروهی
۲/۲۵	(۳) گردهمایی غیررسمی و خودجوش و برگزاری فعالیتهای فرهنگی- اجتماعی متنوع (جشن‌ها، آیین‌ها و مراسم)
۲/۶۷	(۴) برگزاری جشنواره‌های خیریه و داوطلبانه و بازارچه‌های خود اشتغالی

رابطه معنی داری بین عوامل مختلف و سرزندگی

با انجام آزمون کولموگروف-اسمیرنوف دریافتیم که پاسخ به سوالات به صورت نرمال توزیع نشده‌اند، لذا از ضریب همبستگی اسپیرمن که معادل ناپارمتری ضریب همبستگی پیرسون است استفاده می‌کنیم (بهبودیان، ۱۳۹۲: ۱۴۵). به بررسی وجود رابطه خطی بین تک تک عوامل و سرزندگی در بین محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی می‌پردازیم.

جدول ۱۳- ضریب همبستگی اسپیرمن (نگارنده)

عامل	مقدار	سطح معنی داری
تنوع کالبدی	۰/۳۹۱	۰,۰۰۰
دسترسی	۰/۴۲۱	۰,۰۰۰
سازگاری	۰/۴۰۱	۰,۰۰۰
طراحی	۰/۴۹۳	۰,۰۰۰
بهداشت	۰/۴۳۶	۰,۰۰۰
تسهیلات رفاهی	۰/۴۵۰	۰,۰۰۰
امنیت	۰/۳۴۹	۰,۰۰۰
خلاقیت	۰/۴۴۷	۰,۰۰۰
حس تعلق	۰/۴۰۵	۰,۰۰۰
ارتباطات اجتماعی	۰/۳۸۵	۰,۰۰۰

آزمون‌های ضریب همبستگی همگی به صورت دو طرفه در سطح ۰/۰۱ انجام شده‌اند. با توجه به مقادیر معنی داری، نداشتن رابطه خطی بین عوامل و سرزندگی در محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی در سطح خطا رد می‌شود، زیرا مقادیر همگی کمتر از مقدار ۰/۰۱ می‌باشند پس در می‌یابیم که عوامل با شادابی محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی رابطه خطی دارند. مقدار p نشان می‌دهد که هر یک از متغیرها با این شدت روی افزایش سرزندگی و نشاط محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی تأثیرگذارند. با توجه به جدول ضریب همبستگی اسپیرمن می‌توان عوامل موثر بر سرزندگی را برترتیب بیشترین تا کمترین تأثیر به این ترتیب دسته‌بندی کرد: ۱- طراحی؛ ۲- تسهیلات رفاهی؛ ۳- خلاقیت؛ ۴- بهداشت؛ ۵- دسترسی؛ ۶- حس تعلق؛ ۷- سازگاری؛ ۸- تنوع ظاهری؛ ۹- ارتباطات اجتماعی؛ ۱۰- امنیت. بنابراین عامل کیفیت طراحی بیشترین و امنیت کمترین تأثیر را در افزایش سرزندگی فضاهای عمومی شهری و حیات جمعی و حضورپذیری در این فضاها دارند. در واقع در محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی کیفیت مطلوب طراحی، تسهیلات رفاهی و حفظ بهداشت و پاکیزگی دارای اهمیت بیشتری هستند که مورد قبول و استفاده شهروندان قرار گیرند.

بحث و نتیجه گیری

مجموعه‌های زیستی کانونی مناسب برای ظهور تنوع رفتاری است، تراز موفقیت در هر فضای زیستی را می‌توان از میزان استمرار حضور افراد در آن فضا مورد سنجش قرار داد، از آنجا که میزان سرزندگی افراد با بهبود کیفیت زندگی آن‌ها رابطه مستقیمی دارد، پرداختن به این موضوع از اهمیت زیادی برخوردار است. در این پژوهش برای بررسی اثر محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی بر سرزندگی در بین افراد، با بررسی پیشینه موضوع، عوامل و مولفه‌های موثر بر ارتقاء حضورپذیری و سرزندگی شناسایی و با استفاده از پرسشنامه‌ای با ۵۱ گویه نظریات شهروندان، مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت.

نتایج حاصل از سوالات کلی، بیانگر این است که اکثر مردم فقط چند بار در سال، و با هدف گردش و گذران اوقات فراغت، رفع خستگی روزانه و برای آرامش و آسایش به محیط‌های اجتماع‌پذیر می‌آیند. بنابراین باید با احیا و ساماندهی بسترهای طبیعی و ایجاد فضاهایی مطلوب برای تمامی افراد از گروه‌های سنی و جنسی مختلف، محیطی دنج و آرام برای استراحت و آسایش شهروندان مهیا نمود.

از سوی دیگر از دیدگاه شهروندان فعالیت‌های مختلف و تنوع فضایی نقش زیادی در ارتقاء نشاط و حضور فعال و سرزندگی محیط‌های اجتماع‌پذیر دارند. همچنین شهروندان علاقه زیادی به حضور فضاهای فرهنگی- هنری از جمله سینما، موسیقی و تئاتر، گالری و نمایشگاه‌های موقت و کتابفروشی و صنایع دستی، به‌عنوان محیط‌های اجتماع‌پذیر دارند؛ بنابراین ایجاد فضاهای فرهنگی- تفریحی و فراغتی می‌تواند تضمینی باشد برای حضور فعال و دائمی شهروندان، منجر به سرزندگی در بین افراد گردد. همان‌طور که نتایج نشان داد، در بخش طراحی باید با فعالیت‌یابی مناسب و استقرار کاربری‌ها و فعالیت‌های گوناگون، موجب جذب مردم و حضور فعال شهروندان از گروه‌های سنی و جنسی مختلف در محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی شد.

اکثراً تنوع و سهولت دسترسی را جز عوامل اصلی سرزندگی دانسته‌اند، نتایج این تحقیق هم نشان داد که در فضاهای عمومی شهری که مردم اکثراً برای گذران اوقات فراغت و استراحت به آن مراجعه می‌کنند، سهولت دسترسی؛ حس هویت و تعلق؛ ارتباطات اجتماعی؛ کیفیت طراحی؛ خلاقیت و نوآوری؛ بهداشت و محیط‌زیست؛ ایمنی و امنیت؛ تسهیلات رفاهی؛ سازگاری و هماهنگی از اهمیت بسزایی برخوردار است، و موجب حضور بیشتر مردم و سرزندگی محیط‌های اجتماع‌پذیر شهری می‌گردد.

بطور کلی می‌توان عوامل موثر بر ارتقاء سرزندگی بین افراد و محیط‌های اجتماع‌پذیر با توجه به میانگین رتبه‌ها و بترتیب اهمیت عبارتند از: ۱- تنوع فعالیت‌ی و کالبدی؛ ۲- سهولت دسترسی؛ ۳- حس هویت و تعلق؛ ۴- ارتباطات اجتماعی؛ ۵- کیفیت طراحی؛ ۶- خلاقیت و نوآوری؛ ۷- بهداشت و محیط‌زیست؛ ۸- ایمنی و امنیت؛ ۹- تسهیلات رفاهی؛ ۱۰- سازگاری و هماهنگی.

در نهایت با توجه به تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها، مولفه‌های موثر بر ارتقا سرزندگی محیط‌های اجتماع‌پذیر اولویت بندی شده، که موارد پیشنهادی و ویژگی‌های محیط‌های اجتماع‌پذیر مطلوب با توجه به نتایج میدانی این پژوهش به شرح زیر می‌باشند:

جدول ۱۴- مولفه‌های موثر بر محیط‌های اجتماع‌پذیر عمومی جهت افزایش سرزندگی افراد

مولفه‌های موثر بر سرزندگی
۱. وجود فضاهایی مختص به پیاده روی و دویدن
۲. وجود فعالیتهای مختلف خرده فروشی، اغذیه فروشی و دستفروش ها
۳. تنوع رنگها در فضاهای مختلف (استفاده از رنگهای شاد)
۴. تنوع در شکل و مصالح به کار رفته در محیط‌های اجتماع‌پذیر
۵. فضاها و امکانات متنوع برای دوچرخه سواری، اسکیت سواری، بازی و سرگرمی و ...
۶. وجود مراکز خرید، رستوران، کافه
۷. تنوع در فرم و نماها
۸. وجود بناهای خاص تاریخی، مذهبی و..
۹. استفاده از نمادها جهت معرفی بیشتر و بهتر فرهنگ منطقه (استفاده از آلاچیق ترکمن، استفاده از صنایع دستی در قالب المان و..)
۱۰. مسیریابی آسان و سهولت دسترسی به محیط‌های اجتماع‌پذیر (ورودی و خروجی های مناسب برای دسترسی)
۱۱. کیفیت کفسازی و مصالح به کاررفته (وضعیت کیفی مبلمان و اثاثیه شهری)
۱۲. نوآوری در محیط‌های اجتماع‌پذیر از طریق ایجاد امکاناتی متنوع (امکان استفاده از وسایل نقلیه (دوچرخه) برای افراد، ایجاد محیط‌های آموزشی برای افزایش مهارت و خلاقیت کودکان و نوجوانان)
...

راهکارها و پیشنهادها

- بهبود منظر و سیمای شهری، با حداقل ساخت و سازهای مصنوع، و جوابگوی مقیاس و وسعت شهر.
- عرضه تفرجگاه محلی برای گذران اوقات فراغت شهروندان، با ایجاد فعالیت های مناسب در فضای باز، برای استفاده عموم.
- تبدیل فضای طبیعی و نابسامان به یک فضای اجتماع‌پذیر مطلوب شهری، به منظور ارتقای سرزندگی و کیفیت فضای شهری.
- طراحی مجموعه چندعملکردی فرهنگی، هنری، آموزشی، با توجه به نتایج بخش پژوهشی، برای افزایش حضورپذیری و حیات جمعی فضاهای سبز شهری که در نهایت منجر به ارتقاء سرزندگی اینگونه فضاهای شهری گردد.

- ساماندهی با حفظ بستر طبیعی و کمترین دخل و تصرف در فضای طبیعی، به منظور پیوند میان شهر و طبیعت، ارتقا سرزندگی و احیا محیط‌های اجتماع‌پذیر.

منابع

۱. خستو، مریم، رضوانی، نوید، ۱۳۸۹، عوامل مؤثر بر سرزندگی فضاهای شهری، نشریه هویت شهر، سال چهارم، شماره ششم، بهار و تابستان ۸۹.
۲. شجاعی، دلارام، پرتوی، پروین، ۱۳۹۴، عوامل مؤثر بر ایجاد و ارتقاء اجتماع‌پذیری در فضاهای عمومی با مقیاس‌های مختلف شهر تهران، باغ نظر، سال دوازدهم، شماره سی و چهار، پاییز ۹۴.
۳. فرازمند، راحله، صحنی زاده، مهشید، ۱۳۹۲، بررسی و تحلیل مولفه‌های تاثیرگذار بر سرزندگی از دیدگاه تعاملات اجتماعی در ارزیابی عملکرد فضاهای عمومی شهری، پژوهش‌های شهری هفت حصار، سال دوم، شماره ششم، زمستان ۹۲.
۴. حمیدی، حسین، اسماعیل زادگان، نعیمه، ۱۳۹۰، عوامل مؤثر بر کارایی پارک شهری (با تاکید بر عملکرد و سرزندگی آن)، علوم و تکنولوژی محیط‌زیست، سال هفدهم، شماره یک، بهار ۹۴.
۵. طاهر طلوع، محمد صادق، سادات، سیده اشرف، مولفه‌های عامل ایجاد سرزندگی ساکنین فضاهای زیستی، معماری شهر، سال پنجم، شماره اول، بهار و تابستان ۹۶.
۶. مصلی نژاد، علی، موحد، خسرو، کشمیری، هادی، ۱۳۹۵، ارزیابی تاثیر عناصر کالبدی معماری بر ارتقای سرزندگی شهروندان در معابر شهری (مطالعه موردی: خیابان عفیف اباد در شهر شیراز)، معماری و شهرسازی ارمان شهر، شماره بیست و پنج، زمستان ۹۷.
۷. حبیبی، کیومرث، نسترن، مهین، محمدی، مهرداد، ۱۳۹۵، سنجش و ارزیابی فضاهای عمومی شهری و نقش آن در ارتقای کیفیت زندگی جوانان، جغرافیا و امایش شهری- منطقه‌ای، شماره نوزدهم، تابستان ۹۵.
۸. پاکزاد، جهان‌شاه رهنمای طراحی فضاهای شهری در ایران، ۱۳۸۴، وزارت مسکن و شهرسازی: معاونت شهرسازی و معماری.
۹. مهندسین مشاور امایش محیط، اصول و ضوابط طراحی پارک‌های شهری، ۱۳۷۲ سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهر تهران.
۱۰. بحرینی، حسین، ۱۳۷۵، تحلیل فضاهای شهری در رابطه با الگوهای رفتاری استفاده‌کنندگان و ضوابطی برای طراحی، تهران: انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
۱۱. بهمنی، امید و همکاران، ۱۳۹۰، ضوابط معماری و طراحی فضای سبز شهری، مهندسین مشاور جهاد تحقیقات اب و انرژی تهران، انتشارات آینده.
۱۲. انگورانی، میکایل، ۱۳۸۹، زیبایی، شادابی، سرزندگی، فصلنامه جستارهای شهرسازی، سال نهم، شماره ۳۲، تابستان.
۱۳. بنتلی و همکاران، ۱۳۸۲، محیط‌های پاسخ ده، کتاب راهنمای طراحان، ترجمه مصطفی بهزاد فر، چاپ هفتم، ۱۳۹۰، نشر دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران.
۱۴. تبریزی، سعیده، ۱۳۹۳، عوامل مؤثر بر سرزندگی فضای شهری نمونه: مسیر میان ارگ کریم خان و بازار وکیل، تابستان و پاییز ۹۳.
۱۵. دادپور، س. معیارهای سرزندگی فضاهای شهری (مطالعه موردی: بخشی از خیابان ولی عصر تهران) فصلنامه جستارهای شهرسازی، شماره ۳۷ و ۳۸.

۱۶. رفیعیان، مجتبی، ۱۳۸۹، شهروندان و فضاهای عمومی شهری، تهران: معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد تهران.
۱۷. سعیدی رضوانی، نوید، ۱۳۸۵، راهبردهایی برای تحقق مفهوم شهرهای ۲۴ ساعته، اولین همایش بین المللی شهر تبریز.
۱۸. وزیر، وحید، ۱۳۹۴، بررسی شاخص های تعیین کننده مفهوم شادی، در طراحی پاتوق های شهری، فصلنامه انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران، شماره ۱۰، پاییز و زمستان.
۱۹. مدنی پور، علی، ۱۳۸۷، طراحی فضاهای شهری، نگرشی بر فرایند اجتماعی و مکانی، تهران.
۲۰. کاشانی جو، خشایار، ۱۳۸۹، بازساخت رویکردهای نظری به فضاهای عمومی شهری، نشریه هویت شهر، سال چهارم، شماره ۶.
۲۱. عزیزی جلیلیان، ۱۳۹۱، تعیین و تحلیل میزان استاندارد شاخص های کلیدی استفاده از پارک های شهری، مطالعه موردی، پارک های شهری کرج، نشریه هنرهای زیبا، معماری و شهرسازی، دوره ۱۷، شماره ۲.
۲۲. خستو، مریم، ۱۳۸۹، عوامل موثر بر سرزندگی فضاهای شهری (مطالعه موردی: خیابان ستارخان) نشریه هویت شهر، شماره ۶، سال چهارم، بهار و تابستان ۸۹.
۲۳. حدادپور، مریم، ۱۳۹۰، فضای سبز شهری، و تعریف عملکرد برای پارک های درون شهری از دیدگاه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرند.
۲۴. شفتو، هنری، ۱۳۹۰، فضاهای شهری دوستانه خلق مکان های عمومی تاثیرگذار، ترجمه سیامک پناهی، ارومیه، انتشارات ادیبان.
۲۵. مظلوم، امیرمحمد، هدایتی، معصومه، ۱۳۹۷، بررسی تأثیر عوامل کالبدی و اجتماعی بر میزان زیست پذیری شهری در فضاهای مسکونی (نمونه موردی: تهران)، کنفرانس بین المللی عمران، معماری و مدیریت توسعه شهری در ایران.
۲۶. نادری، فاطمه، صداقت نیا، سعید، ۱۳۹۷، بررسی عوامل موثر مولفه های سرزندگی و طراحی شهری در ایجاد شهری شاد (مطالعه موردی: شهرستان قائم شهر)، کنفرانس بین المللی عمران، معماری و مدیریت توسعه شهری در ایران.
۲۷. حیدری تمرآبادی، مینا، فصیحی، حبیب اله و کرمی، تاج الدین. (۱۴۰۳). ارزیابی عناصر سرزندگی فضا در پیادهراه جهان شهر کرج. برنامه ریزی فضایی، ۱۴(۲)، ۳۰-۱. doi: ۱۰.۲۲۱۰۸/sppl.۱۰,۱۷۴۴/۱۳۸۹۹۹,۲۰۲۴
۲۸. جلیلی صدرآباد، سمانه. (۱۴۰۳). بررسی پیشران ها و عوامل موثر بر ارتقاء تعاملات اجتماعی در فضاهای عمومی شهری (نمونه مطالعاتی: منطقه ۱۰ شهرداری تهران). جغرافیا و برنامه ریزی، ۲۸(۸۹)، ۲۰۸-۱۸۳. doi: ۱۰.۲۲۰۳۴/gp.۱۰,۳۱۰۲/۲۰۲۴,۵۵۴۱۸
۲۹. دویران، علیرضا. (۱۴۰۳). اثر تعاملی بازار سیار شبانه در توسعه اقتصاد شهری (مطالعه موردی: خرده فروشان شبانه بافت مرکزی شهری زنجان). اقتصاد شهری. doi: ۱۰.۲۲۱۰۸/ue.۱۰,۱۲۹۹/۲۰۲۴,۱۴۳۰۵۰
۳۰. اسماعیلی، محدثه، کرمی، اسلام و دهقان منگابادی، ابوالفضل. (۱۴۰۳). نقش مولفه های ادراکی-زیباشناختی مکان در سلامت روان ساکنان مطالعه موردی: مجتمع های مسکونی شهرک تالار گرگان. جغرافیا و برنامه ریزی، ۲۸(۸۸)، ۴۴۳-۴۱۶. doi: ۱۰.۲۲۰۳۴/gp.۱۰,۳۱۱۷/۲۰۲۳,۵۵۸۳۵

31. Gómez-Varo, I., Delclòs-Alió, X., Miralles-Guasch, C., & Marquet, O. (۲۰۲۴). Youth perception of urban vitality: A photovoice study on the everyday experiences of public space. *Journal of Planning Education and Research*, ۴۴(۴), ۲۲۱۳-۲۱۹۶
32. Liu, S., Long, Y., Zhang, L., Yang, J., & Dong, W. (۲۰۲۴). Quantitative measurement of urban spatial vitality by integrating physical built environment and subjective perception

- dimensions. *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, ۲۳۹۹۸۰۸۳۲۴۱۲۵۶۷۰۴.
33. Zeinalian, Leila & Zarandi, Mohammad. (۲۰۱۶). The analysis of social and psychological problems in the field of the elderly's health. *Scinzer Journal of Humanities*. ۲. ۳۲-۲۵. ۱۰,۲۱۶۳۴/SJH..(۱۳۹۴). ۲,۳,۲۵۳۲
34. Doan, Q. C., Ma, J., Chen, S., & Zhang, X. (۲۰۲۵). Nonlinear and threshold effects of the built environment, road vehicles and air pollution on urban vitality. *Landscape and Urban Planning*, ۲۵۳, ۱۰۵۲۰۴.
35. Wang, Y. (2024, February). Activate Social Vitality of Public Space for the Retired Elderly. In 3rd International Conference on Education, Language and Art (ICELA 2023) (pp. 732-737).
36. Jin, A., Ge, Y., & Zhang, S. (2024). Spatial Characteristics of Multidimensional Urban Vitality and Its Impact Mechanisms by the Built Environment. *Land*, 13(7), 991.